

Samhällsbyggnadsförvaltningen
Nybro kommun
elin.hausenkamp@nybro.se
TS-2025-612

Sakkunnigutlåtande avseende kulturvärden Bäckebo 2:54, Bäckebo skolhus, Nybro kommun.

Uppdraget

Nybro kommun har påbörjat ett planarbete för gamla skolan i Bäckebo, fastigheten Bäckebo 2:54, med syftet att möjliggöra en omvandling av befintliga lokaler så att användningen i gällande detaljplan ändras från skola till bostäder. Man vill även ha möjlighet att bygga till det gamla skolhuset samt komplettera tomten med en eller flera komplementbyggnader. Kalmar läns museum har anlåtats av Nybro kommun för att ta fram ett sakkunnigutlåtande, innehållande:

- A. Beskrivning av befintliga kulturhistoriska värden.
- B. Analys kring placering av komplementbyggnader på tomten, som t.ex. miljöhus för flerfamiljshus eller garage för privatbostad.
- C. Resonemang kring en utbyggnad av det gamla skolhuset.

Ett platsbesök gjordes den 25 november 2025, tillsammans med Håkan Wendel från Nybro bostads AB (fastighetsägare) och Christer Jonsson från Bäckebo hembygdsförening. Ärendet har samrått med tf. enhetschef Ellen Ronsten, Kalmar läns museum.

Bild från 2020. Det på 1970-talet tillbyggda skolköket skymtar i bakgrunden.

Gatuadress

Skeppsbrogatan 51, Kalmar

Postadress

Box 104, S-392 21 Kalmar

Bankgiro

435-7232

Org. nr.

832400-4087

Telefon

0480-45 13 00

E-post info@kalmarlansmuseum.se

Webb kalmarlansmuseum.se

Historik

Omkring år 1600 ska ett enkelt träkapell ha byggts här i Bäckebo, som blev ett centrum och en mötesplats utmed landsvägen mellan Vetlanda och Kalmar. År 1685 ska här ha byggts en liten kyrka. Befolkningen växte och 1847 ersattes den lilla träkyrkan av den nuvarande stenkyrkan, på samma plats. Det är mycket troligt att kyrkan bedrev någon form av skolundervisning. Det var vanligt förr att klockaren eller någon anställd i kyrkan hade hand om denna uppgift eftersom man ville att församlingen skulle kunna läsa i bibeln och psalmboken.

Folkskolestadgan kom 1842, en lag om att alla svenska barn skulle gå i skola. Den första fasta skolan i Bäckebo byggdes sex år senare, 1848. Denna, som kallades kyrkskolan, ska enligt uppgift ha rivits när den nuvarande större skolan byggdes på samma plats 1905 (Skulle det kunna vara så att delar av den gamla skolbyggnaden finns kvar som en del av den nya?). Den nya skolan byggdes med två stora skolsalar och två bostadslägenheter för lärare. Skolsalarna byggdes med högt i tak och luftig interiör. I två uthus på gården låg utedass, vedförråd med mera.

Skolan vid slutet av 1920-talet. Bild från Crister Jonssons fotoalbum. Bilden visar att fönstren då var mörkare och att listerna hade en mörkare kulör än fasadfärgen.

På 1970-talet upplevde orten Bäckebo ett uppsving. Många flyttade hit eller flyttade ”tillbaka hem”. Skolan blev trångbodd och byggdes ut med ett nytt skolkök, matsal och fler toaletter. Den nya delen byggdes som en lägre huskropp på skolans baksida, och länkades ihop med den gamla skolbyggnaden.

På grund av mindre barnkullar, men också svårigheten att rekrytera lärare, fanns till slut inte underlag för en egen skola i Bäckebo. Skolan stängdes 2017. Tack vare skötselns av Nybro bostads AB har huset underhållits och haft underhållsvärme på.

Gatuadress

Skeppsbrogatan 51, Kalmar

Postadress

Box 104, S-392 21 Kalmar

Bankgiro

435-7232

Org. nr.

832400-4087

Telefon

0480-45 13 00

E-post

info@kalmarlansmuseum.se

Webb

kalmarlansmuseum.se

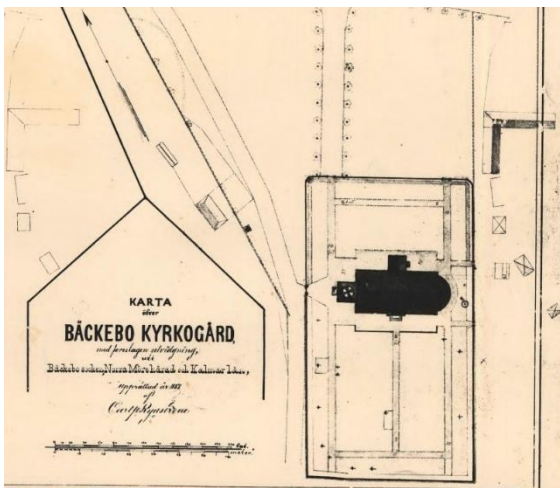

Skolhuset på flygfotografi (okänt årtal). Då fanns två uthus på tomten, samt en anlagd trädgård. Ytan söder om skolan var en åker.

Bilden visar skolans centrala plats i sockencentrumet, mellan kyrkan, brandstationen och marknadsplassen. Allén utmed Marknadsvägen syns också tidigt.

En karta från 1887 visar det tidigare skolhuset samt ett uthus med utedass längre norrut på tomten.

Karta från 1941, som visar de viktiga institutionerna i sockencentrumet då: kyrkan, skolhuset, brandstationen, post och

Gatuadress

Skeppsbrogatan 51, Kalmar

Postadress

Box 104, S-392 21 Kalmar

Bankgiro

435-7232

Org. nr.

832400-4087

Telefon 0480-45 13 00

E-post info@kalmarlansmuseum.se

Webb kalmarlansmuseum.se

Skydd och utpekanden

Skolan ligger i ett område som är utpekad som ett s.k. kärnområde i Nybro kommuns kulturmiljöprogram. Gamla kyrkskolan (nr 14) är en av de byggnader som pekats ut som en särskilt värdefull byggnad enligt plan- och bygglagens 8 kap. 13 § och 14 §.

Den gamla skolan ligger mitt i Bäckebo sockencentrum, mellan kyrkan, den gamla marknadsplatsen och församlingshemmet (de röda byggnaderna till höger i bilden).

Beskrivning av miljön och skolhuset

Orten Bäckebo ligger i skogsbygden i Nybro kommuns norra del, i en socken med samma namn. De tydligaste och mest kulturhistoriskt intressanta delarna i Bäckebo är dels kyrkomiljön/sockencentrat, dels områden som kan kopplas till "Bäckebojärnet". En tydlig koncentration av bebyggelsen ligger med utgångspunkt i kyrkan, där skolan ligger som närmaste granne.

Kyrkan är en karaktäristisk hög vit salskyrka. Kring kyrkan ligger flera olika byggnader och platser som representerar ett sockencentrum, förutom skolhuset också brandstation, smedja, församlingshem, affär, hantverkshus, hembygdsgård samt den tomma ytan framför kyrkan som varit marknadsplats sedan åtminstone 1700-talet.

Den gamla skolan från 1905 är välbevarad i sin tidstypiska stil av typen sent 1800-tal till tidigt 1900-tal. Stilen är inspirerad av Löfvenskiölds typritningar som publicerades i en bok 1868 och som blev mycket populär i slutet av 1800-talet. Det är en panelarkitektur som kännetecknas av bland annat asymmetriska fasader, utskjutande takfall och ornamenterad snickarglädje i gavelrösten, takstolar och verandor.

Skolhuset är en träbyggnad klädd med liggande, släthyvlad, smal, ljusmålad träpanel och snickarglädje i gavelpartier och veranda. Fasaden är indelad i fält, avdelade med hjälp av lister i en kulör som avviker från fasadkulören. Det är oklart hur mycket av panelen som är ursprunglig, men sannolikt hela eller det mesta. De höga fönstren och husets storlek skvallrar om att det är en

Gatuadress

Skeppsbrogatan 51, Kalmar

Postadress

Box 104, S-392 21 Kalmar

Bankgiro

435-7232

Org. nr.

832400-4087

Telefon

0480-45 13 00

E-post

info@kalmarlansmuseum.se

Webb

kalmarlansmuseum.se

skolbyggnad. De flesta fönstren på utsidan är gamla, sidohängda träfönster. På vissa fasader är det sannolikt de ursprungliga enkelfönstren som finns kvar ytterst. Även gavelpartiernas spetsiga fönster bedöms vara originalfönster från 1905. De större fönstren kröns med en dekorativ list. Invändigt har fönstren kompletterats med moderna fönster, som fungerar som ”innerbågar” med effektivt skydd mot kyla samtidigt som de gamla yttre bågar med karm har kunnat behållas.

En tillbyggnad från 1970-talet på husets baksida speglar den uppgång som orten hade då, och den centrala betydelse som skolan hade.

Invändigt finns två stora skolsalar med höga takhöjder kvar. Enstaka äldre spegeldörrar i trä finns bevarade. Två lärarbostäderna finns kvar, med en kakelugn och två tidstypiska välbevarade 1950-talskök. Vinden är till stora delar i orört skick med öppna takstolar och synligt undertak. Vid varje gavel finns ett ”bostadsrum”, som rum i rummet. Vid ingången finns små förrådsrum i trä. Vid vindsgavlarna finns fönster kvar som är originalfönster från 1905. En modern ventilationsanläggning med kraftiga trummor har tillkommit. I källaren finns olika förråd, bland annat för matförvaring. Källaren nås via en inre trappa. Där finns en gammal trätrappa och dörrar också kvar. De imponerande tjocka, murade stenväggarna är synliga. Det finns ytterligare ett bevarat källarutrymme som nås via en yttre trappa. Detta har invändigt gjutna väggar och hänger sannolikt ihop med den period då skolhuset värmdes med olja. Bevarade panelade ytterdörrar finns också.

En viktig liten byggnad i skolmiljön är uthuset, som bland annat innehöll utedass och vedförråd. Det är en byggnad med smal huskropp och välbevarade detaljer som dörrar, fönster och ventilationshuv i trä på taket.

A. Beskrivning av befintliga kulturhistoriska värden

Skolbyggnaden har en central historisk funktion i kyrkbyn och stor betydelse för upplevelsen av helhetsmiljön i området. Byggnaden intill kyrkan uppfattas som en typisk skolbyggnad, tack vare skalan och de höga fönstren. Den är exteriört välbevarad och är en tidstypisk träbyggnad med omsorgsfullt utformade proportioner och detaljer. Även uthuset har höga kulturhistoriska värden som en viktig del av skolmiljön.

Kulturhistoriskt viktiga exteriöra karaktärsdrag:

- Gamla skolhusets synliga placering, som vetter mot den öppna obebyggda marknadsplatsen, gör att den kan upplevas på håll, väl synlig intill kyrkan. Tydligt avläsbar skolbyggnad.
- Gamla skolhusets form med olika huskroppar och gavlar och frontespis med snickarglädje, samt entréparti med veranda som har smäckra dekorelement i form av räcke, stolpar, snickarglädje och taktassar.

Gatuadress

Skeppsbrogatan 51, Kalmar

Postadress

Box 104, S-392 21 Kalmar

Bankgiro

435-7232

Org. nr.

832400-4087

Telefon

0480-45 13 00

E-post

info@kalmarlansmuseum.se

Webb

kalmarlansmuseum.se

- Gamla skolhusets tunna, smäckra, röda tak, utan takkupor, med en takfot klädd med träpanel och med dekorativa taktassar.
- Gamla skolhusets fasader med smal, liggande, släthyvlad, målad träpanel, där nedre delen är markerad genom att man låtit blanda stående och liggande panel i fack som avgränsas av lister i en avvikande kulör.
- Gamla skolhusets fönstersättning och höga korspostfönster i trä med sidohängda, utåtgående bågar med kittfalsar. Särskilt viktiga är de ursprungliga enkelglasfönstren. Dekorativa lister över de större fönstren.
- Gamla skolhusets husgrund i huggen granit med små anpassade smäckra träfönster.

- Uthusets karaktäristiska utseende avseende skala och byggnadsdetaljer. Fasader klädda med liggande, smal panel, bräddörrar klädda med liggande panel i avvikande kulör, småspröjsade träfönster och ventilationshuv i trä.

Kulturhistoriskt viktiga interiöra karaktärsdrag:

- Delar av gamla skolhusets planlösning med stora skolsalar med hög takhöjd.
- Äldre inredningsdetaljer som trädörrar, kakelugn, köksinredning i 1950-talsstil, den bevarade vinden med vindsrum samt källarutrymmen med ålderdomlig karaktär.

B. Rekommendationer om hur kulturvärdena bör tillvaratas i detaljplanen

Övergripande rekommendationer:

Av den nya detaljplanens planbeskrivning bör det framgå att fastigheten ingår i ett *särskilt värdefullt bebyggelseområde* och att särskild hänsyn ska tas för att tillvarata kulturhistoriska värden i området som helhet.

Viss öppen mark bör behållas, särskilt utmed skolhusets framsida, för att dess arkitektur och karaktär ska kunna upplevas på håll. Visst fritt utrymme krävs också framför uthuset.

Skoltomten bör ha någon inramning mot gatan, gärna målat spjälstaket i trä. Grindstolpar bevaras.

Hårdgjorda markytor på tomten bör begränsas.

Ta hänsyn till de två träd som står på rad framför skolhuset och som ingår i en allé utmed vägen söderut från kyrkan. Vid behov bör träden nyplanteras.

Gatuadress

Skeppsbrogatan 51, Kalmar

Postadress

Box 104, S-392 21 Kalmar

Bankgiro

435-7232

Org. nr.

832400-4087

Telefon 0480-45 13 00

E-post info@kalmarlansmuseum.se

Webb kalmarlansmuseum.se

Detaljerade rekommendationer:

- I planbeskrivningen bör det framgå att gamla delen av skolbyggnaden och uthuset är *särskilt värdefulla byggnader* enligt vad som avses i PBL 8 kap 13§. Sådana byggnader får inte förvanskas och ska underhållas så att de särskilda värdena bevaras enligt PBL 8 kap 14§.
- I planbestämmelserna bör både den gamla delen av skolbyggnaden samt uthuset skyddas genom r - rivningsförbud.
- I planbestämmelserna bör både den gamla delen av skolbyggnaden förses med varsamhetsbestämmelser för exteriören genom k, och följande tydliggörande:

Kulturhistoriskt värdefull byggnad som till sin exteriör ska bibehålla sin ursprungliga karaktär med avseende på volym, proportioner, fasadindelning, byggnadsdetaljer, material och materialbehandling samt detaljeringsnivå. Ursprungligt utförande ska kopieras avseende utförande och material vid utbyte av detaljer, exempelvis dörrar, fönster, snickarglädje och verandaräcke.

Med fördel kan ett mer ursprungligt utförande återställas vad gäller detaljer som redan är utbytta, t.ex. dörrar samt färgsättning.

- I planbestämmelserna bör uthuset förses med varsamhetsbestämmelser för exteriören genom k, och följande tydliggörande:

Kulturhistoriskt värdefull byggnad som till sin exteriör ska bibehålla sin ursprungliga karaktär med avseende på volym, proportioner, indelning, material och materialbehandling samt detaljeringsnivå. Ursprungligt utförande ska kopieras avseende utförande och material vid utbyte av detaljer, exempelvis fönster, bräddörrar, och ventilationstrumma.

- I planbestämmelserna bör den gamla delen av skolbyggnadens ursprungliga fönsterbågar och karmar förses med q, med följande precisering: *Ursprungliga fönster ska bevaras och renovering ska ske med traditionella metoder och material.*
- I planbestämmelserna bör den gamla delen av skolbyggnaden förses med q för interiören, med följande precisering: *Kulturhistoriskt värdefull byggnad som till sin interiör ska bibehålla sin ursprungliga karaktär avseende de två skolsalarnas rumsvolym samt äldre byggnadsdetaljer, såsom äldre innerdörrar samt kakelugn.*

Gatuadress

Skeppsbrogatan 51, Kalmar

Postadress

Box 104, S-392 21 Kalmar

Bankgiro

435-7232

Org. nr.

832400-4087

Telefon 0480-45 13 00**E-post** info@kalmarlansmuseum.se**Webb** kalmarlansmuseum.se

C. Resonemang om nybyggnation inom fastigheten och en eventuell påverkan på kulturmiljön

Skolan är tydligt placerad mellan kyrkan, församlingshemmet och marknadsplatsen, som tillsammans bildar ett sockencentrum. En gammal väg och en allé utmed kyrkogårdens västra sida, söder om skolhuset, är också en del av miljön att ta hänsyn till. För att inte påverka kyrkomiljön i alltför hög grad kan det därför inte bli aktuellt med några byggnationer framför skolhuset, utmed tomtens östra sida.

Att bebygga tomtens västra och södra sida innebär att barnens f.d. skolgård byggs igen, men detta är en kompromiss som får anses acceptabel eftersom det är angeläget att skolhuset används på nya sätt för att bevaras till framtiden. Därför är det ur antikvarisk synvinkel möjligt att utreda byggrätt för kompletterande bebyggelse inne på tomten bakom skolhuset, väster och söder om skolan. Dock kommer nybyggnationer söder om skolan att påverka upplevelsen av kyrkomiljön. Därför behöver detta läge utredas i samråd med kyrkan och länsstyrelsen. Hänsyn bör tas genom skala, proportioner, arkitektur, byggnadsdetaljer, material och kulörer. Sannolikt kan man räkna med att en ny placering av en byggnad här bör vara indragen på tomten, mot väster.

Inne på tomten kan byggrätt ges till ett par mindre komplementhus, som inte bör ha en nockhöjd som är högre än nockhöjden på befintligt uthus. Befintligt gammalt uthus bör inte byggas för med nya byggnader utan ha ett utrymme kring sig som gör att det fortfarande går att uppleva byggnaden.

Ur antikvariskt hänseende finns inget som hindrar bebyggelse på den trädbevuxna norra delen av tomten, så länge de nya byggnaderna anpassas till den befintliga skolan och uppförs på ett respektabelt avstånd från denna. Även i denna del kan det dock krävas samråd med grannar. En annan möjlig aspekt är om några av träden eller växterna där skulle kunna ha särskilda värden.

När det gäller nya byggrätter inom fastigheten bör nya byggnader placeras utifrån sockencentrumet mindre synliga lägen, se möjliga placeringar i karta till höger. Samråd med grannarna, kyrkan och länsstyrelsen måste dock ske.

Bruna streckade linjer markerar förslag på möjliga nya byggrätter. Stora rutor = Max höjd samma som skolan. Små rutor = Max bygghöjd samma som äldre, befintligt uthus.

Förslag möjliga placeringar av nya byggnader (rödbruna streckade rutor) på tomten. SJ, 2025

Gatuadress

Skeppsbrogatan 51, Kalmar

Postadress

Box 104, S-392 21 Kalmar

Bankgiro

435-7232

Org. nr.

832400-4087

Telefon

0480-45 13 00

E-post

info@kalmarlansmuseum.se

Webb

kalmarlansmuseum.se

I Bäckebo sockencentrum finns idag en blandning av olika byggnadstyper, stilar, volymer, material och kulörer. Därför krävs inte en viss specifik stil vid nybyggnationer på tomten. Vissa gemensamma karaktärsdrag som finns i området bör dock fungera som förebild vid nybyggnationer. På så sätt kan man göra en ”anpassning” som fungerar i just denna kyrkomiljö. Att ”anpassa” eller ”smälta in” betyder inte att nya hus på tomten inte kan göras i ”modern” stil. Avgörande är däremot husvolymer och att det arkitektoniska uttrycket är genomtänkt och av hög kvalitet, liksom material och byggnadsdetaljer, särskilt i kyrkans närhet.

Förslag på krav på byggrätt på tomten. Nya byggnader bör:

- Inte överstiga skolhuset nockhöjd.
- Inte ha bredare huskropp än gamla skolhuset, max 12 m.
- Inte överstiga gamla skolhuset i bottenvolym, ca 250 m².
- Ha träfasad med dov färgsättning.
- Ha takfall i form av sadeltak – med bandtäckt plåt eller rött lertegel.

Nybyggda komplementhus bör ges särskild omsorg vad gäller utformning, skala, material och byggandesdetaljer. Det befintliga uthusets proportioner, skala och i viss mån byggnadsdetaljer bör helst används som förebild. Svart takpapp är en lämplig taktäckning.

Eventuell ny entré till tomten kan angöras från Marknadsvägen söder om skolhuset. En sådan bör i så fall markeras med grindstolpar i sten eller trä. Befintlig allé ska visas hänsyn och kompletteras i framtiden när så krävs. Samråd med kyrkan och länsstyrelsen bör göras först.

Övriga synpunkter

Vid nästa ommålning av fönster och fasad på gamla delen av skolbyggnaden är det önskvärt att samråd sker med byggnadsantikvarie så att färgsättningen kan justeras och återgå till en mer ursprunglig. På gamla skolbyggnaden skulle detta innebära mörka fönster och dörrar, en avvikande kulör på listverket, som bör vara mörkare än fasaderna, samt en justerad kulör på fasaderna (se äldre foto ovan). Det är önskvärt att använda linoljefärg till både fasad och fönster. Vid ombyggnad av skolhuset för ny funktion är det lämpligt att ersätta utbytt respektive igensatt ytterdörr med två nya trädörrar i en stil som passar huset. Vid nästa takomläggning är det önskvärt att återgå till lertegeltak eller möjligen bandtäckt plåttak på gamla skolhuset och svart tjärpapp på uthuset.

Susann Johannisson

Bebyggelseantikvarie, Kalmar läns museum

Certifierad sakkunnig avseende kulturvärden enligt PBL

Källor:

*Nybro kommuns kulturmiljöprogram.
Lantmäteriets historiska kartor*

Gatuadress

Skeppsbrogatan 51, Kalmar

Postadress

Box 104, S-392 21 Kalmar

Bankgiro

435-7232

Org. nr.

832400-4087

Telefon 0480-45 13 00

E-post info@kalmarlansmuseum.se

Webb kalmarlansmuseum.se

Om man i framtiden behöver laga någon del av det gamla snickerivirket är det viktigt att använda samma höga kvalitet som det var ursprungligen, samt släthyvlat virke. Måla helst med linoljefärg.

Verandan med sina vackra, tidstypiska snickeridetaler ger karaktär åt mötet med huset. Ytterdörren till skolan har bytts ut och dörren till lärarbostäderna har satts igen. Dörrarna kan återställas i framtiden, till nya trädörrar, i en stil som passar just skolhuset.

Gatuadress

Skeppsbrogatan 51, Kalmar

Postadress

Box 104, S-392 21 Kalmar

Bankgiro

435-7232

Org. nr.

832400-4087

Telefon 0480-45 13 00**E-post** info@kalmarlansmuseum.se**Webb** kalmarlansmuseum.se

Ursprungliga enkelfönster har höga kulturhistoriska och upplevelsemässiga värden. De har även sannolikt hög materialkvalitet. De yttre gamla bågarna ska därför bevaras. De är möjliga att underhålla. Eftersom fönsterpartierna har kompletterats med moderna inre bågarna bör de ha bra U-värde.

Gaveln mot sydväst, med bevarade ursprungliga enkelfönster ytterst. Vid denna gavel finns en källarnedgång.

Inne finns en bevarad kakelugn och några bevarade äldre trädörrar.

Gatuadress

Skeppsbrogatan 51, Kalmar

Postadress

Box 104, S-392 21 Kalmar

Bankgiro

435-7232

Org. nr.

832400-4087

Telefon 0480-45 13 00**E-post** info@kalmarlansmuseum.se**Webb** kalmarlansmuseum.se

Uthuset bär på en viktig historia om levnadsvillkoren för skolbarn förr i tiden. Huset är också rumsskypande i miljön samt fyller en praktisk funktion som en plats att förvara saker. Uthuset är exempel på vilken omsorg och kvalitet som användes när man byggde hus förr i tiden, även uthus. Bygganden kan med fördel användas som mall eller inspiration när nya komplementbyggnader ska uppföras på tomten. Det är viktigt att låta både skala och bygghetaljer vara vägledande.

Gatuadress

Skeppsbrogatan 51, Kalmar

Postadress

Box 104, S-392 21 Kalmar

Bankgiro

435-7232

Org. nr.

832400-4087

Telefon 0480-45 13 00**E-post** info@kalmarlansmuseum.se**Webb** kalmarlansmuseum.se